

ממוצע הפיצוי למשפחת מפונים – כ־300 אלף דולר

מוטי בסוק
פרשן כלכלי בעיתון "הארץ"

לפני כחצי שנה, עוד לפני שהממשלה דנה בנושא ההתנתקות, נפגשתי עם מנכ"ל האוצר ד"ר יוסי בכר, שהיה חבר בצוות ההתנתקות שהקים מנכ"ל משרד המשפטים, ושאלתי אותו, "כרחל בתך הקטנה, מהו סדר הגודל של הפיצויים המתוכננים להינתן למפונים מרצועת עזה?" בכר השיב בשני מישורים – כלכלי והיסטורי. "אתה רואה את ערמת המסמכים בפינת החדר? שם רשומים כל הנתונים הסודיים", אמר לי המנכ"ל בכר במלוא הרצינות, "אבל לנתונים האלה אין כל חשיבות. אנחנו באוצר נעבוד חודש, חודשיים, חצי שנה, נסיים להכין את המסקנות ואת הנתונים ואז, על פי התקדים של ימית מ-1982, תתקבל החלטה אחרת, פוליטית. הוועדה המקבילה לזו שלנו באותם ימים", הוסיף בכר, "עשתה עבודה קשה ורצינית. כשסיימו את המלאכה הם כרכו את המסמכים, לבשו בגדי חג והלכו ללשכתו של ראש הממשלה דאז, מנחם בגין. בגין לקח את כל המסמכים, הניח אותם בצד ואמר לחברי הוועדה חד וחלק: 'תנו להם כמה שהם רוצים.'"

בכר חיך והוסיף: "תרחיש אפשרי דומה הוא החשש הגדול שלנו. אמנם נכון שהצוות שלנו כבר עבר את ראש הממשלה ואת הממשלה, אבל בימים אלה אני כבר מתחיל לשמוע מכיוון הכנסת ומירות חדשות. ח"כים לא מעטים חוזרים לשיטת בגין ואומרים, 'תנו להם את כל מה שהם רוצים. תהיו נדיבים כלפיהם.'"

עד כאן הסיפור שמאחורי הקלעים, אבל נכון להיום יש החלטת ממשלה, ואני אתייחס לנתונים שלגביהם נתקבלה החלטה. הממשלה החליטה ברוב קולות ב־6 ביוני 2004 על תכנית ההתנתקות. במסגרת ההחלטה נקבע כי תוקם ועדה לנושא "פינוי, פיצוי והתיישבות חלופית". זה שמה הרשמי של הוועדה. עוד נקבע כי מנכ"ל משרד המשפטים, אהרון אברמוביץ, יעמוד בראש הוועדה. "ועדת אברמוביץ"

הורכבה מנציגי משרד המשפטים, משרד התמ"ת, משרד החקלאות, אגף התקציבים באוצר והאגף החדש הקרוי רשות המסים. הוועדה פעלה באורח נמרץ מאוד, אף כי בצל החשש כי גורל המלצותיה יהיה דומה לגורל המלצות הוועדה מ-1982. לפי הערכות האוצר, העלות המקסימלית של התנתקות 21 היישובים ברצועת עזה וארבעת היישובים בצפון השומרון – גנים, כדים, שא-נור וחומש – תגיע ל-5 מיליארד ש"ח בקירוב. המדובר בעלות אזרחית וצבאית – העלות האזרחית 2.5-3 מיליארד

ש"ח, והעלות הצבאית 1.5-2 מיליארד ש"ח. האוצר מתכוון לפרוס את הוצאת הכספים על פני שתי שנות תקציב, 2005 ו-2006, אך העלות הצבאית יכולה להתפרס על מספר שנים רב יותר. במרכז העלות האזרחית עומד תשלום הפיצויים לתושבים המפונים. במרכז העלות הצבאית עומדת ההיערכות מחדש של צה"ל על גבול הרצועה.

**"לפי הערכות
האוצר, העלות
המקסימלית של
התנתקות 21
היישובים ברצועת
עזה ובארבעת
היישובים בצפון
השומרון – גנים,
כדים, שא-נור
וחומש – תגיע
ל-5 מיליארד ש"ח
בקירוב."**

תקציב המדינה בשנים האחרונות, למעט חובות של כ-50 מיליארד ש"ח, הוא בהיקף של כ-200 מיליארד ש"ח. אם לצורך ההתנתקות דרושים 5 מיליארד ש"ח הנפרסים על פני שתי שנות תקציב, מדובר ב-2.5 מיליארד ש"ח בשנה, שהם כערך 1.25 אחוזים מהתקציב. יחסית להיקף התקציב, לא מדובר בסכום "נורא". אולם גישתו של האוצר לניתוח המספרים קצת שונה. האוצר

טוען כך: לתקציב 2005 נקבע גירעון מקסימלי של 3 אחוזי תוצר. התוצר של מדינת ישראל מגיע להיקף של כ-500 מיליארד ש"ח בשנה. כלומר גירעון בהיקף של 3 אחוזי תוצר משמעו 15 מיליארד ש"ח. כאשר קיבלה ישראל את הערבויות מארצות הברית בהיקף של 9 מיליארד ש"ח, התחייבה המדינה בפני ארצות הברית שגובה הגירעון בשום פנים ואופן לא יחרוג מהגבולות של 3 אחוזים, אפילו לא בעשירית האחוז. המשמעות היא שבמסגרת תקציב המדינה אין מקורות תקציביים למימון ההתנתקות, ולכן מבקש האוצר להשיג אישור להגדלה שנתית של הגירעון בתקציב בהיקף של עוד 2 מיליארד ש"ח, שהם 0.4 אחוזי תוצר. זאת אומרת שבמקום 3 אחוזי יגיע הגירעון ל-3.4 אחוז. לדעת ראשי האוצר, ארצות הברית והגורמים הפיננסיים האחרים בשווקים הבין-לאומיים יבינו את האילוץ ויסכימו.

עם כל אלה, העלות הסופית של ההתנתקות ודרך מימונה עדיין לא ברורות סופית עד היום, גם כיוון שהנושא טרם הוכרע סופית, לא אצל גורמי חוץ הקשורים במהלך ולא בישראל. כך, למשל, עדיין לא ברור אם הבנק העולמי ישתתף במימון הפינוי ובאיזה היקף; לא ברור אם האיחוד האירופי ירצה לרכוש את היישובים המפונים כדי להעמידם לרשות הרשות הפלשתינית, וגם לא ברור אם ארצות הברית תסייע לישראל, כפי שעשתה בעבר, בהקמת המחנות החדשים המתוכננים לצה"ל באזור. חשוב להבין כי השתתפות גורמים בין-לאומיים בעלות ההתנתקות פירושה הקטנה משמעותית של עלות ההתנתקות למשלם המסים הישראלי.

אלה הנתונים המספריים, אך בשאלת ההתנתקות מעורבים גם רגשות. כך, למשל, הודיעו הפלשתינים, כי כדעתם להעביר את ההתנחלויות המפונות – אם אכן יועברו לבעלותם – למשפחות השאהידים. כתוצאה מכך כלל לא ברור אם ממשלת ישראל, המתנחלים וגם הציבור יהיו מוכנים להעביר את היישובים לבעלות הרשות הפלשתינית. החוק הבין-לאומי מחייב את ישראל להשאיר את השטח, עם הפינוי, בדיוק במצב שקיבלה אותו, וגם עובדה זו צריכה להילקח בחשבון בעת ההתנתקות. בכל מקרה ברור שישראל תמשיך לספק לרצועה חשמל, מים וגז גם אחרי שצה"ל יצא מהרצועה, אם יצא, וברור גם שישראל והרשות הפלשתינית ימשיכו להיות מחוברות בשורה של היבטים כלכליים.

ועדת אברמוביץ עסקה לא רק במאקרו, אלא גם בקביעת העקרונות למתן פיצוי לתושבים המפונים. מדובר בסכומים שבין 200 אלף דולר ל-500 אלף דולר למשפחה, תלוי בוותק, בגודל הבית, במספר הנפשות ועוד. על פי נתוני האוצר יגיע ממוצע הפיצוי להיקף של 300 אלף דולר למשפחה. נוסף על הפיצוי על הבית, יוענקו פיצויים גם עבור בתי עסק ופיצוי לאנשים שיפוטרו, אם יפוטרו. על הפיצוי על מבני המגורים לא יוטלו מסים. זאת ועוד, נקבע גם כי מי שיעבור לגור באזור עדיפות לאומית א' בגליל או בנגב, יקבל מענק מיוחד של 90 אלף ש"ח לביתו החדש, בתנאי שיתגורר במקום החדש חמש שנים ויותר. מענקים יינתנו גם להעברת מפעלים לתחומי הקו הירוק.

לאן יעברו מפוני רצועת עזה? גם לשאלה חשובה זו עדיין אין תשובה ברורה. תיאורטית יכולות להיות מספר חלופות. האחת – מעבר למרכז הארץ; השנייה – מעבר לאזורי הפריפריה, כולל הנגב והגליל; השלישית – מעבר להתנחלויות

ממוצע הפיצוי למשפחת מפונים – כ־300 אלף דולר

ביהודה ושומרון או ברמת הגולן. בתקשורת מתפרסמות חדשות לבקרים ידיעות על יעדי המתפנים. כך למשל פורסם כי יישוב שלם בגוש קטיף מעוניין לעבור לנגב המערבי, אולי לקיבוץ חולית שעל גבול הרצועה. פורסם עוד כי קבוצות של משפחות ביישובי צפון הרצועה – דוגית, אלי סיני, ניסנית ורפיחיים – מגלות עניין במעבר לשכונות קהילתיות הנבנות במועצות האזוריות השכנות בתחום הקו הירוק. גם הקיבוץ הדתי סעד שבשער הנגב מגלה עניין בקליטת מתנחלים. בינתיים ברור כי למי שיעברו כקבוצה במסגרת שכונות קהילתיות מובטחת הטבה – פטור מתשלום דמי ההיוון על הקרקע שירכשו. היקף החיסכון הממוצע בדמי היוון על רכישת בית בגודל של כ־100 מ"ר על שטח של כחצי דונם יגיע לשיעור של כ־40 אלף ש"ח.

כך או כך, במסגרת כל שפע הנתונים דבר אחד ברור – בפרשת ההתנתקות, לפחות מנקודת הראות הכלכלית, רב הנסתר על הנגלה.

*הנתונים במאמר זה מציגים את המצב שהיה לפני פסיקת בג"ץ בהקשר עלות הפיצוי למפונים.